

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра теорії культури і філософії науки

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан філософського факультету
Іван КАРПЕНКО

“ 19 ” 06. 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти __перший (бакалавр)

галузь знань __03 Гуманітарні науки

спеціальність __034 Культурологія
(шифр і назва)

освітньо-професійна програма __ Культурологія
(шифр і назва)

вид дисципліни __ обов'язкова
(обов'язкова / за вибором)

факультет __філософський

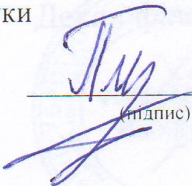
2023 / 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою філософського факультету
Протокол № 6 від 16 червня 2023 р.

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: канд. філософ. наук, доцент кафедри теорії культури і
філософії науки Тагліна Ю. С.

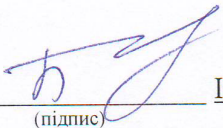
Програму схвалено на засіданні кафедри теорії культури і філософії науки філософського
факультету
Протокол № 11 від 14 червня 2023 р.

Завідувач кафедри теорії культури і філософії науки

(підпис) Дмитрій ПЕТРЕНКО
(прізвище та ініціали)

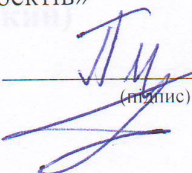
Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Культурологія»

Гарант освітньо-професійної програми «Культурологія»

(підпис) Ігор БІЛЕЦЬКИЙ
(прізвище та ініціали)

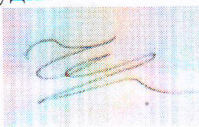
Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Візуальне мистецтво і
менеджмент культурних проектів»

Гарант освітньо-професійної програми
«Візуальне мистецтво і менеджмент культурних проектів»

(підпис) Дмитрій ПЕТРЕНКО
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Урбаністичні студії»

Гарант освітньо-професійної програми «Урбаністичні студії»

(підпис) Дмитро ЧОРНИЙ
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією філософського факультету

Протокол № 10 від 14 червня 2023 р.

Голова методичної комісії філософського факультету

(підпис) Сергій ГОЛІКОВ
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Українська культура» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки

Бакалавра

(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

галузь знань 03 – Гуманітарні науки

для спеціальності 034 - Культурологія

факультету Філософського

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

поглиблення та систематизація знань студентів з історії та теорії української культури, формування здатностей та вмінь аналізувати головні проблеми історико-культурного процесу в Україні.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

- висвітлення процесів формування та історичних змін української культури з сучасних теоретичних позицій;
- встановлення відповідності між історичними, культурологічними, антропологічними, етнологічними, соціально-географічним підходами до специфіки української культури;
- опанування науковим інструментарієм культурологічного аналізу традиційної та модерної культури України;
- опрацювання численними фактологічними даними щодо самотності української культури та співвідносності її динаміки зі світовими тенденціями.

1.3. Кількість кредитів 5

1.4. Загальна кількість годин 150

1.5. Характеристика навчальної дисципліни

Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	-й
Семестр	
8-й	-й
Лекції	
30 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
20 год.	год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
100 год.	год.

1.6. Заплановані результати навчання

- знання про загальну картину української історичної та культурологічної думки;
- знання про основні закономірності розвитку української культури, її суспільної думки, історичного досвіду;
- знання про загальну картину існування та розміщення етносів України, їх культурних особливостей;
- знання про сучасну українську культуру;
- здатність обробляти й тлумачити дані відповідно до культурологічних та гуманітарних теорій;
- здатність самостійно висувати та аргументувати культурологічні теорії

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ № 1. Українська культура як цілісність

Тема 1.

Українська культура як система

Українська культура як предмет дослідження. Морфологічні особливості української культури. Основні наукові підходи у дослідженні етно-, націо- та культурогенезу українців. Українська культура як складова частина світової культури. Проблеми періодизації історії української культури. Українська культура і культура України. Цивілізаційний вимір української культури. Змістовний діапазон етнічного та національного в культурі України. Дискретність розвитку української культури. Культурно-історичні регіони України. Чинники формування національної культури: географічне середовище і господарство, політична і правова культура, культура побуту, менталітет і характер народу. Держава і нація як ціннісні орієнтири культурного розвитку. Українська культура у висвітленні представників вітчизняної культурологічної думки.

Тема 2.

Витоки української культури

Основні етапи формування культурного простору України. Територія як чинник культурної динаміки. Антропологічна та етнічна складові первісної та давньої культури України. Парадокс трипільської культури. Скіфська доба в історії культури України. Культури кочових народів на території України. Античність як складова культурної історії Північного Причорномор'я. Основні чинники культурного самовизначення давніх слов'ян. Етапи етногенезу та етнічної історії східних слов'ян. Великий степ як чинник культурного розвитку. Велике переселення народів і його наслідки для культурного розвитку населення України. Українці: проблеми етногенезу та етнічної історії. Культурний зміст поняття «український народ». Культурні взаємовпливи народів на території давньої України.

Тема 3.

Підґрунтя культурної свідомості українців.

Русь: географічні, етнічні, історичні, соціальні складові. Основні етапи формування давньоруської цивілізації. Схід та Захід як культурні орієнтири та історична реальність для давніх слов'ян. Давня Русь в етнокультурних вимірах. Вікінги в історії культури східних слов'ян. Вплив Візантійської цивілізації на культуру давніх слов'ян. Слов'яни та кочовики: діалектика культурної залежності. Характерні риси ментальності населення України дохристиянської доби. Побут і звичаї давніх слов'ян. Віра як система вірувань. Художнє втілення світоглядно-міфологічних змістів: образотворчі, декоративні, ритуальні компоненти культури давніх слов'ян. Зміст і суть міфології язичництва: символіка рослинного та тваринного світу, надприродні сили в українській демонології, політеїстичні вірування. Язичницький пантеон: джерела, генеза, культурні паралелі. Слов'янська доба в давній і середньовічній історії Європи.

Тема 4.

Український традиційний світогляд.

Змістовний діапазон поняття ментальність. Сутність фольклору. Джерела української традиційної свідомості. Структура та характерні риси української традиційної культури. Символічні елементи: художньо-предметні (зображення, знаки, одяг) та словесні. Міфологічна складова традиційної свідомості. Міфологічні сюжети та образи в українській традиційній культурі. Ритуал у системі традиційного життєзабезпечення. Ритуальне життя українців. Звичай як механізм регуляції людської поведінки. Свято як форма традиційної культури. Українська національна символіка як відображення «культурного коду» нації. Цілісний характер традиційної свідомості та культури.. Традиційний народний календар українців. Етнокультурні стереотипи сприйняття українцями чужинців. Традиційний світогляд та традиційна система цінностей українців. Семантика ментальних стереотипів українців. Історична динаміка традиційної етнічної української культури та проблеми її сучасного побутування

Тема 5.

Традиційний спосіб життя українців

Традиція як спосіб життя. Сталість традиційного способу буття . Витоки та джерела традиційного способу життя українців. Етнічні та соціальні аспекти формування традиції. Світоглядні настанови та прагматика у традиційній українській культурі. Територіально-культурна своєрідність регіонів України і регіональні аспекти культурного розвитку. Типи традиційної господарчої культури населення України. Традиційні складові системи життєзабезпечення та побутової культури українців. мирське та сакральне у побутовій культурі. Праця і дозвілля. Соціонормативна складова традиційного способу життя. Громадське й особистісне: межі визначення. Особливості традиційної пізнавальної системи українців. Еволюція народної мови. Основні форми народної творчості. Людський вимір традиційної культури: уявлення про життя та смерть. Родинно-побутові стосунки в українській культурі. Традиційні соціокультурні ролі. Архетипові образи колективної свідомості та форми культури українців. Українська традиція: проблема інтерпретації.

Розділ № 2. Історично-культурологічний вимір української культури

Тема 6.

Культурний космос Київської Русі.

Київська Русь як культурний образ та простір історії. Київ у вимірах культурної міфології та історії Політичний та соціальний вимір давньоруської цивілізації. Етнічні та соціальні чинники культури княжої доби. Легенди і факти про Володимирове хрещення. Особливості християнського світогляду. Християнізація як культурний процес та його наслідки. Взаємопроникнення язичництва і християнства в культурній практиці. Соціокультурний світ княжої Русі. Уявлення про владу та їх втілення в культурі. Правова культура суспільства. Церква в офіційному житті Київської Русі. Храми і монастирі як осередки розвитку освіти, науки, мистецтва. Мовний вимір давньоруської культури. Література: перекладна та оригінальна. Давньоруська «книжність». Усна народна творчість. Архітектурні образи Київської Русі. Сакральна та фортифікаційна архітектура. Культурна топографія давнього Києва. Християнство та розвиток скульптури. Мова орнаментальних знаків. Саркофаг Ярослава Мудрого. Декоративно-прикладне мистецтво. Ювелірна справа. Монументальний живопис, мініатюра, мозаїка Іконопис. Народна, світська та церковна музика. Сміхова культура. Культурна та політична регіоналізація як тенденція культурного розвитку за часів феодальної роздробленості. Міжетнічні взаємини за часів Київської Русі. Київська Русь в координатах європейської культурної історії.

Тема 7.

Формування української культури у XIV - XV ст.

Цивілізаційні аспекти формування української спільноти за часів середньовіччя. Відмінності історичного розвитку Західної Європи та східнослов'янських земель за доби феодалізму. Галицько-Волинське князівство між Сходом та Заходом. Велике князівство Литовське: етнічний та конфесійний склад, особливості політико-правової культури. Руська спадщина в культурі Великого князівства Литовського. Річ Посполита як середньовічна держава. Руська шляхта на культурному та цивілізаційному роздоріжжі. Культурна інтеграція українців польську культурну систему: неолатинська поезія. С. Оріховський-Роксолан. Ціннісні орієнтири населення українських земель.

Феномен середньовічної міської культури. Ренесансна архітектурна еkleктика Львова. Магдебурзьке право та пагони громадянського суспільства. Цехові традиції. Книжна культура та освіта в Речі Посполитій. Церковна та народна мова. Занепад православної церкви та пов'язаних з нею форм культури й освіти. Українці в Європі: освітні мандрі. Ю. Дрогобич. Степ в історії та культурі України. Етнокультурна історія кримських татар та їх сприйняття українцями. Кримське ханство як культурне середовище. Колонізація степу та українсько-татарські стосунки. Козацтво як суспільна верства та культурний образ. Запорізька Січ: історія і міфологія. Д. Вишневецький як культурний герой.

Тема 8.

Суспільно-культурний рух в Україні в XVI – першій половині XVII ст.

Українська культура у процесі утвердження новоєвропейських принципів суспільного життя
Гуманістичні та реформаційні ідеї в українській культурі. Інтерпретація ренесансного гуманізму в українській культурі. Стан освіти і науки. Шкільництво. Острозький культурний центр. Тримовний колегіум - перший православний навчальний заклад вищого рівня. Братський рух та його роль у розвитку української культури. Братські школи. Розвиток друкарства в Україні. Книжкова графіка. Берестейська унія (1596 р.) та її суспільно-культурні наслідки. Полемічна література: генезис, виникнення, ідейне спрямування. П. Могила та його внесок в українську культуру. Києво-Печерська Лавра як просвітницький центр. Києво-Могилянський колегіум. Ренесансні риси в архітектурі та образотворчому мистецтві. Гуманістичні критерії у розумінні прекрасного. Запорізьке козацтво: етнічний склад, побут, звичаї. Запорізька Січ як культурно-історичний феномен. Козацька віра та світогляд. Козацька демократія. Військове мистецтво запорозького козацтва. Історична міфологія українського козацтва. Вплив козацької культури на формування української етнічної свідомості. Запорізькі козаки у сприйнятті сучасників. Усна народна творчість: думи, історичні пісні, релігійна поезія. Шкільний театр. Виникнення вертепу. Ярмаркові театри.

Тема 9.

Українська культура другої половини XVII ст. - XVIII ст.

Криза традиційних форм культури та розмаїття культурних стратегій в Україні. Українська культура в перетині ідеологій. Характерні риси «Вік у Розуму» у Європі. Абсолютизм та Просвітництво. Реформи Петра 1 та народження Російської імперії. Політичний поділ України та його наслідки для становлення української культури. Історіографічні образи України. Гетьманат: характерні риси культурного життя. Основні соціокультурні типи української культури. Становище жінки в суспільстві. Село та місто в українській культурній системі. Слобідська Україна – нова культурна реальність. Колонізація Півдня України та культурно-історична доля Запорізької Січі. Історичні образи козацьких гетьманів в історичному, ідеологічному та легендарному вимірах. Бароко як тип культури, його своєрідність в умовах культурного життя України. Українське бароко – системотворчий чинник української культури XVII – XVIII ст. Єзуїтські, уніатські, протестантські освітні заклади. Братські, дяківські школи, народні училища, колегії. Відкриття Львівського університету. Києво-Могилянська академія: система та зміст навчання, повсякденне життя професорів та студентів. Поширення друкарства. Літературні течії та жанрові форми: полемічне письменство, ораторська та повістєва проза, драма, поезія. Архітектурні пам'ятки доби бароко. Бароко у живописі. Розвиток світських жанрів. Мистецькі осередки в Україні. Гравюра. Народна картина «Козак Мамай». Український епос. Кобзарство. Театральна культура: започаткування професійного театру. Українці на службі Російської імперії. Українська мистецька імміграція до Росії. Український козацький традиціоналізм.

Тема 10.

Доба українського національно-культурного відродження: перша половина XIX ст.

Поняття національно-культурного відродження. Промисловий та політичний переворот в Європі. Ліберальний націоналізм та національно-культурні рухи народів Європи. Імперські освітні та

культурні проекти Австрійської та Російської імперій та їх значення для української культури.. Класицизм та романтизм. Українське національно-культурне відродження: його періодизація та особливості. Формування української інтелігенції. Роль фольклору у формуванні національної самосвідомості. Збирання та публікація історичної спадщини. Українська історіографія: формування основних концептів. Стильові особливості української художньої культури. Україна в образах романтичної культури Європи та Росії. М. Гоголь. Трагедія українського традиціоналізму. Історичний, соціальний та культурний розвиток Слобідській Україні. Харківський університет як осередок культурно-просвітницьких рухів. Харківські романтики. Дворянські, маєткові осередки та їх роль у збереженні культурної спадщини. Розгортання процесу відродження у Східній Галичині. «Руська трійця». Альманах «Русалка Дністрова». «Весна народів» та просвітницький рух в українських провінціях. Культурна місія Головної Руської Ради. Вивчення та розвиток української літературної мови. Феномен І. Котляревського. Становлення нової української літератури: Г. Квітка-Основ'яненко, П. Гулак-Артемівський, Є. Гребінка. Українська журналістика – важливий чинник національно-культурного відродження. Інтелектуальна історія України в контексті російських та польських ідейних течій. Кирило-Мефодіївське товариство, його роль у формуванні української культурологічної думки та розвитку національної культури. Національно-культурний міф про Т. Шевченка та його місце в історії української культури

Тема 11.

Українська культура у другій половині XIX ст.

Основні тенденції розвитку культури в Східній Європі. Технологічна революція та виникнення масової культури. Позитивізм та матеріалізм. Реалізм, модернізм. Соціалізм та марксизм. Реформи Олександра II в Росії: соціальне та національне питання. Нація як культурний проект. Специфіка розвитку інтелектуального середовища в Україні. Наукова культура. Особливості розвитку історичної свідомості українців. Українські освітні, наукові та просвітницькі установи в східних та західних землях. Товариство ім. Т. Шевченка, його наукова і просвітницька діяльність. Роль М. Драгоманова, М. Грушевського, І. Франка, Лесі Косач (Українки), В. Винниченка у національно-культурному розвитку. Репресивні заходи царського уряду проти української мови. Розвиток освіти. Недільні школи. Видавнича діяльність. Тематичне та жанрове розмаїття української літератури. «Молода муза» та «Українська хата». Піднесення української театральної культури. Професійний театр в Україні: трупа О. Бачинського. Корифеї українського театру – М. Кропивницький, М. Старицький, І. Карпенко-Карий, П. Саксаганський, М. Заньковецька. Музична культура. С. Гулак-Артемівський, М. Лисенко – основоположники української класичної музики. Образотворче мистецтво. С. Васильківський, І. Труш, Т. Копистенський. Київська школа живопису М. Мурашка. Художня освіта. Урбанізація на території України. Український архітектурний модерн. Масова культура в Україні.

Розділ № 3. Сучасна українська культура.

Тема 12.

Українська культура початку XX століття.

Суперечливість культурно-політичного соціокультурного та ментального розвитку української культури в умовах кризи європейської системи цінностей. Полеміка про національну культуру в українській літературно-художній критиці на межі XIX-XX ст.. Креативність українського художнього середовища, феномен авангарду у світоглядному, художньому та культурно-політичному вимірах. Ідеологія українства, теза про геополітичну зумовленість своєрідності української культури. Основні стилі й напрямки літератури та мистецтва в Україні на початку XX століття: народницький реалізм, неоромантизм, символізм, імпресіонізм, кубізм, український модерн. Революційні події 1905-1907, 1917 років та їх вплив на розвиток культури. Перша світова війна як межа у світовій історії та культурна тема. «Образи війни» в художніх та публіцистичних формах часів першої світової війни. Культура у політиці більшовицьких, білогвардійського та польського режимів у 1917-1920 рр. Громадянська війна як контекст культурних Особливості культурних процесів за часів Української Центральної Ради та Директорії УНР Утворення Української Академії наук. Радянська держава і культура. Комунізм та націоналізм. Ідеологізація культурної сфери та її наслідки. Розвиток пролеткультівських угруповань. Агітаційне мистецтво періоду громадянської війни. Українське культурне середовище початку XX століття: оригінальність та епігонство.

Тема 13.

Українська культура періоду «українізації» (20 – ті роки XX ст.)

Український націонал-комунізм. Сутність «українізації» як державної політики та соціокультурного процесу. Культурні потреби суспільства та державні запити. Поширення мережі національних шкіл та просвітницьких закладів, розгортання українського книгодрукування та преси. Ліквідація неписьменності, заходи щодо розвитку української мови та мов національних меншостей в Україні. Розвиток природничих та гуманітарних наук. Емансипація жінок. Нові етикетні норми у громадянському спілкуванні. Сексуальна революція та нові погляди на сімейне життя. «Новий побут». Головні тенденції художнього розвитку. Напрями в українському мистецтві 20-х рр. Неокласицизм. Український футуризм. Розквіт художньо-творчих угруповань та їх роль у культурному процесі. «Гарт», «Плуг», «ВАПЛІТЕ». Літературна дискусія 1925-1928 рр. Драматургія та новаторство у театрі «Березіль». Лесь Курбас. Український кінематограф. О. Довженко. Конструктивізм в архітектурі. Образотворче мистецтво: О. Архипенко, школа «бойчукістів». Головні постаті українського культурного руху 1920-х років: М. Хвильовий, М. Зеров, М. Куліш, Г. Косинка, О. Вишня, В. Сосюра та ін. Авангардність художніх пошуків українських митців.

Тема 14.

Українська культура в умовах тоталітаризму (30-ті – 50-ті рр. XX ст.)

Тоталітарна держава та культура. Адміністративне згорання процесу «українізації» на початку 30-х років, кампанія проти «націонал-ухильництва». «Розстріляне відродження». Заборона та переслідування УАПЦ. Голодомор та його наслідки для формування цілісності української культури. Загибель пам'яток історії і культури в Україні. Лікнеп та його соціокультурні наслідки. Реалізація концепції «пролетарської за змістом, національної за формою» соціалістичної культури. Утвердження концепції соціалістичного реалізму. Сталінський «класицизм» у мистецтві. Масова культура доби сталінізму. Образи «чоловічого» та «жіночого» в українській радянській культурі. Пропаганда нового стилю життя у кіномистецтві, театральному мистецтві та літературі. Масова свідомість українського населення часів «Великого перелому». Культура Західної України. Літературно-мистецьке життя Львова. Наука та освіта в Галичині. Діяльність товариства «Рідна школа». Народні школи, приватні середні школи, учительські семінарії. Греко-католицька Богословська Академія у Львові. Діяльність митрополита А. Шептицького на ниві культури. Художньо-творче життя Галичини. Воз'єднання українських земель у складі Радянської держави та його суперечливі наслідки для розвитку культури кінця 30-х – поч. 40- рр. Україна у нацистському проєкті «нового світового порядку». Культурна мобілізація у передвоєнні часи та часи Другої світової війни. Боротьба з фашизмом та її відображення в українській культурі воєнних і повоєнних часів. Українська культура в евакуації: заклади освіти, театри, кінематограф, радіо і преса. Фронтіві театральні й концертні бригади, агітаційне мистецтво. Українська культура повоєнних часів. Нова хвиля боротьби проти «буржуазного націоналізму». Прояви ксенофобії в офіційній та побутовій культурі. Курс на «злиття націй».

Тема 16.

Культура України у другій половині ХХ ст.

Української культура та національна свідомість в умовах реалізації радянської культурної політики. Здобутки та втрати української інтелігенції. «Соціалістичний реалізм» в українській художній культурі. Радянський мистецький монументалізм. Динаміка української масової та елітарної культури. Популярні та офіційні форми культури. Національно-культурна стагнація. «Відлига» в українській культурі кінця 50-х – 60-х - років. ХХ з'їзд КПРС та його вплив на культурний розвиток. Реабілітація значної частини репресованих діячів української культури. «Шестидесятники» – нова генерація української творчої інтелігенції. Розвиток українознавства. Відновлення національного кінематографу: «поетичне кіно». Музика. Театр. Живопис. Дисидентський рух та його відлуння в мистецькій практиці. І. Дзюба «Інтернаціоналізм чи русифікація?». Суспільно-культурна ситуація в Україні у 70-х – 80-х роках. Реванш адміністративно-командної

системи і його наслідки для української культури. Українці в офіційній радянській культурі. «Радянський народ» – нова історична спільнота. Монополізація умов художньо-творчої діяльності. Занепад традиційної культури. Боротьба з національно орієнтованим кінематографом, криза україномовного театру, негативні тенденції в музичному житті республіки. Згорання наукових досліджень у галузі українознавства. Українська радянська політична та художня еліта. Стан української мови. Чорнобильська катастрофа: технологічний та символічний зміст. Повсякденна культура часів «розвиненого соціалізму». Впливи західної контркультури на українську молодь. Рок та поп-культура в Україні. «Радянська людина» – світогляд, система цінностей, побут.

Тема 17.

Українська культура на межі ХХ–ХХІ ст.

Межа ХХ та ХХІ ст. як історико-культурний період. Глобалізація та її культурні прояви. Мультикультуралізм як ідея та реальність. Культура в умовах нової соціальної реальності. Культурна ідентифікація громадян незалежної України. Інфраструктурні, ідеологічні, символічні зміни в культурній системі незалежної України. Сучасні парадигми національно-культурного відродження. Традиція, модерн та постмодернізм в культурі України. Культурні пріоритети держави та суспільства. Культурно-інформаційне середовище: виміри конфліктності. Зміни культурних потреб та пріоритетів населення. Субкультури: соціальні, гендерні, вікові, етнічні, релігійні, мистецькі. Культурні символи сучасності. Мовна ситуація в Україні та проблеми культурної свідомості. Національна культура в розбудові громадянського суспільства. Сучасна народна культура. Неоднозначність пошуків національної ідеї. Історичне та архетипове в сучасній культурній практиці. Тенденції зміни в освітній та проблеми культурної компетентності. Релігійна ситуація. Національні меншини: культурний статус та способи його корегування. Специфіка політичної культури сучасної України. Схід та Захід в культурному просторі сучасної України. Схід-Захід як цивілізаційний орієнтир культурного розвитку. Стан гуманітарних досліджень та формування культурології. Українська ідея: парадигми ціннісних орієнтирів культурного розвитку нації. Активізація співучасті України у міжнародному культурному житті. Культурне життя східної та західної українських діаспор.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин			
	Денна форма			
	Усього	у тому числі		
		л	с	інд

1	2	3	4	5	6
Розділ 1 Українська культура як цілісність					
Тема 1. Українська культура як система	5	1	1		5
Тема 2. Витоки української культури	5	1	1		5
Тема 3. Український традиційний світогляд.	9	2	1		5
Тема 4. Підгрунття культурної свідомості українців.	9	2	1		5
Тема 5. Традиційний спосіб життя українців	10	2	1		7
Контроль	2				2
Разом 1	40	8	5		29
Розділ 2. Історично-культурологічний вимір української культури					
Тема 6. Культурний космос Київської Русі.	10	2	1		7
Тема 7. Формування української культури у XIV - XV ст.	10	2	1		7
Тема 8 Суспільно-культурний рух в Україні в XVI – першій половині XVII ст.	10	2	1		5
Тема 9. Українська культура другої половини XVII ст. – XVIII ст.	10	2	1		5
Тема 10. Доба українського національно-культурного відродження: перша половина XIX ст.	9	2	2		5
Тема 11. Українська культура у другій половині XIX ст.	9	2	2		5
Контроль	2				2
Разом за 2	60	12	8		36
Розділ 3. Сучасна українська культура.					
Тема 12. Українська культура початку XX століття.	9	2	1		7
Тема 13. Українська культура періоду «українізації» (20 – ті роки XX ст.)	10	2	2		7
Тема 14. Українська культура в умовах тоталітаризму (30-ті – 50-ті рр. XX ст.)	10	2	2		15
Тема 15. Культура України у другій половині XX ст.	9	2	1		7
Тема 16. Особливості сучасного стану української культури.	10	2	1		17
Контроль	2				4
Разом 3	50	10	7		35
Усього годин	150	30	20		100

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Архаїчна спадщина в українській народній культурі.	2
2	Тема 2. Українська традиційна культура.	2

3	Тема 3. Особливості менталітету населення України.	1
4	Тема 4. Етнічна специфіка української культури.	1
5	Тема 5. Культурний вимір Київської Русі	2
6	Тема 6. Цивілізаційні орієнтири української культури кінця XVI - XVII ст.	2
7	Тема 7. Дилеми українська культура другої половини XVII ст. – XVIII ст.	2
8	Тема 8. XIX століття – доба національно-культурного Відродження	2
9	Тема 9. Основні тенденції культурного розвитку України XX ст..	2
10	Тема 10. Український митець: стиль життя та проблематика творчості	2
11.	Тема 11. Тенденції сучасного культурно розвитку української культури.	2
	Усього годин	20

5. Завдання для самостійної роботи

Назва теми	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
Тема 1. Українська культура як система	Опрацювання теми	5
Тема 2. Витоки української культури	Конспект джерел	5
Тема 3. Український традиційний світогляд.	Конспект джерел	5
Тема 4. Підґрунтя культурної свідомості українців.	Опрацювання теми	5
Тема 5. Традиційний спосіб життя українців	Реферат	5
Тема 6. Культурний космос Київської Русі.	Опрацювання теми	5
Тема 7. Формування української культури у XIV - XV ст.	Конспект джерел	5
Тема 8 Суспільно-культурний рух в Україні в XVI – першій половині XVII ст.	Конспект джерел	5
Тема 9. Українська культура другої половини XVII ст. - XVIII ст.	Опрацювання теми	5
Тема 10. Доба українського національно-культурного відродження: перша половина XIX ст.	Конспект	5
Тема 11. Українська культура у другій половині XIX ст.	Реферат	5
Тема 12. Українська культура початку XX століття.	Опрацювання теми	5
Тема 13. Українська культура періоду «українізації» (20 – ті роки XX ст.)	Конспект джерел	10
Тема 14. Українська культура в умовах тоталітаризму (30-ті – 50-ті рр. XX ст.)	Конспект	10
Тема 15. Культура України у другій половині XX ст.	Конспект	10
Тема 16. Особливості сучасного стану української культури.	Реферат	10
Усього годин		100

Методичні вказівки до самостійної роботи студентів

Автор не мав на меті запровадження принципово нової концепції історії української культури. У той же час відомо, що звертаючись до минулого дослідник неминуче стикається з проблемою суб'єктивності у його тлумаченні. Тому вкрай необхідною для повноцінного засвоєння

курсу є актуалізація уявлень про українську культуру та перетворення їх в активних співучасників процесу конструювання історії. Історичний контекст є, на наш погляд, цілком виправданим з огляду на складність проблеми визначення власне українського складника культури України. Намагаючись уникнути як крайнощів його абсолютизації, так і недооцінки, запропонований курс методично пропонується засвоювати у діалоговому режимі, намагаючись у ході дискусії позбавити її учасників звичних стереотипів сприйняття динаміки культурних змістів та форм. Запропонований курс спрямований на стільки на репродуктивну роботу студента, скільки на активізацію його творчих здібностей, оскільки не передбачає обов'язкової відповіді на питання у межах однієї науково-культурної парадигми. Тому у пошуку потрібної інформації можна скористатися наведеним списком літератури, але й бажаним є самостійний пошуку джерел. Особлива увага повинна бути приділена репрезентації джерел, з якими працював студент. Варто приділити особливу увагу першоджерелам та монографіям (бажано сучасним). Звернення до журнальних статей, словників, енциклопедій, Інтернет матеріалів має бути мотивованим пошуком уточнюючої інформації. Слід також зважувати і на те, що поняття істинності, особливо щодо особистісних уподобань та культурних переживань, передбачає не абсолютність, а певну компромісність: згоду вважати певну дефініцію такою, що відображає сутність того, чи іншого явища. Це стосується, у першу чергу таких понять як «культура», «цивілізація», «етнос», «нація», зміст яких начебто є загальновідомим і у той же час до сьогодні викликає численні дискусії. «Неправильність» їх тлумачення «запрограмована» неоднозначністю ситуацій, у яких визначається реальність їх змісту. Не менш важливим є розуміння специфіки сучасного стану науки, зокрема її соціогуманітарних складових. Аби запобігти залежності від ідеологізованих та політично обтяжених варіантів тлумачення предмету уваги, слід прагнути якомога конкретнішої постановки питання і намагатися при її висвітленні використовувати та співставляти результати досліджень максимального з числа фахівців.

Програма курсу є спробою цілісного розгляду української культури у її історичному розвитку. Тому в основу покладено хронологічний принцип висвітлення процесів формування культурних особливостей населення України. У той же час будь-яка етнічно або історично детермінована форма має стати приводом для з'ясування її змісту. Концептуально курс спрямовано на феноменологічні аспекти української культури. Його засвоєння передбачає перш за все з'ясування культурно-антропологічних аспектів української історії. Мова йде про висвітлення унікального та універсального в українській культурі з урахуванням ментальних особливостей її творців та носіїв, про визначення ролі традицій у національному розвитку, відповідності історії української культури світовим цивілізаційним тенденціям.

Серед умов ефективної самостійної роботи студента є напрацювання вміння аналізувати науковий та методичний матеріал. вміння критично сприймати прочитане та аргументовано викладати власну думку. Достовірність висновків та змістовність інтерпретацій залежить від вміння системно опрацьовувати доступну інформацію. Певною передумовою цього є наявність професійного кругозору та вміння коректно формулювати проблему. При написанні есе, рефератів, контрольних дослідницьких робіт особливу увагу треба звернути на лише на стиль викладення матеріалу, а на відповідність інтерпретації проблеми сучасному стану її висвітлення у науковій літературі. Важливою складовою самостійної роботи студента є вміння презентувати її результати. Тому кінцева оцінка враховує також стиль написання та доповіді.

6. Індивідуальне навчально-дослідне завдання з курсу «Екологічна культура українського етносу» не передбачається

7. Методи контролю

Поточний контроль (за результатами семінарських занять), підсумковий контроль (підсумкова контрольна робота після 1 розділу, контрольна після 2 розділу), підсумковий іспит.

8. Схема нарахування балів.

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання	Екзамен	Сума
--	---------	------

Відвідуван		Розділ 1					Контрольна робота	Індивідуальне завдання	Разом		
Л	С	T1	T2	T3	T4	T5					
5	5	6	6	6	6	6	20	-	60	40	100

Примітка. Отримання протягом семестру 40 балів є необхідною умовою допуску студента до підсумкового семестрового контролю.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Чотирирівнева шкала оцінювання
90-100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

9. Рекомендована література

Базова

Тексти

1. *Боплан Г.Л.* Опис України; Меріме П. Українські козаки та їхні останні гетьмани. - Льв., 1990.
2. *Галицько-волинський літопис* (XIII ст.) - Львів., 1994.
3. *Геродот.* Геродота Турійця з Галікарнасса «Історія» / Пер. А.О.Білецького. – К., 1993.
4. *Історія філософії України.* Хрестоматія. – К., 1993.
5. *Літопис Руський* / За Іпатським списком пер. Л. Махновець. – К., 1989.
6. *Повість* временних літ. – К., 1990.
7. *Памятники литературы Древней Руси XI - нач. XII в.* – М., 1978.
8. *Памятники литературы Древней Руси XII в.* – М., 1980.
9. *Памятники литературы Древней Руси XIII в.* – М., 1981.
10. *Пам'ятки братських шкіл на Україні (кінець XVII – початок XVIII ст.):* Тексти і дослідження. – К., 1988.
11. *Пам'ятки братських шкіл на Україні (кінця XVII – початку XVIII ст.)* – К., 1995. – Ч.1-2.
12. *Памятники эстетической мысли на Украине XVII – пер. пол. XVIII ст.* – К., 1987.
13. *Прокопович Ф.* Філософські твори. У 3 т. – К., 1979-1981.
14. *Сковорода Г.С.* Сочинения. В 2 т. – М., 1973.
15. *Сковорода Г.* Твори. У 2 т. – К., 1994.
16. *Українські гуманісти епохи Відродження / Антологія.* – К., 1995. – Ч.1-2.

Навчальні видання

1. *Вінокур І.С., Телегін Д.Я.* Археологія України / Навч. посіб. – К., 1994.
2. *Вінокур І., Трубочанінов С.* Давня і середньовічна історія України / Навч. посіб. – К., 1996.
3. *Горський В.С.* Історія української філософії. Курс лекцій. – К., 1997.
4. *Грицак Я.* Нарис історії України: формування модерної української нації XIX-XX ст. / Навч. посіб. – К., 1996.

5. *Давня історія України / Навч. посіб. У 2 кн. – К., 1994-1995.*
6. *Етнографія України / За ред. С.А. Макарчука. – Львів, 1994.*
7. *Історія української літератури ХХ століття / Навч. посіб. Кн. 1-2. – К., 1993-1995.*
8. *Історія української літератури ХІХ ст. В 3 кн. / Посіб. – К., 1995-1996.*
9. *Історія християнської церкви на Україні (Релігієзн. довідк. нарис) – К., 1992.*
10. *Кононенко П.П. Українознавство. – К., 1996.*
11. *Крисаченко В.С. Екологічна культура. – К., 1996.*
12. *Культура і побут населення України. – К., 1993.*
13. *Культура українського народу / В.М. Русанівський та ін. – К., 1994.*
14. *Макарчук С.А. Український етнос (Виникнення та історичний розвиток). – К., 1992.*
15. *Моця О.П., Ричка В.М. Київська Русь: від язичництва до християнства / Навч. посіб. – К., 1996.*
16. *Нариси історії українського шкільництва (1905-1933). – К., 1996.*
17. *Огородник І.В., Русин М.Ю. Українська філософія в іменах / Навч. посібник. – К., 1997.*
18. *Описи Київського намісництва 70-80 рр. ХVІІІ ст. – К., 1989.*
19. *Описи Харківського намісництва кінця ХVІІІ ст. – К., 1991.*
20. *Попович М.В. Нарис історії культури України. – К., 2001.*
21. *Терещенко Ю.І. Україна і європейський світ: Нариси історії від утворення Старокиївської держави до кінця ХVІ ст. / Навч. посіб. – К., 1996.*
22. *Українська культура: Історія і сучасність. – Львів, 1994.*
23. *Українська та зарубіжна культура: Навч. посіб. / за ред. М.М. Заковича. – К., 2000. – 622 с.*
24. *Українська художня культура: Навч. посіб./ За ред. І.Ф.Ляшенка. – К., 1996.*
25. *Українське народознавство: Навч. посіб. – Львів, 1994.*
26. *Уляновський В.І. Історія церкви та релігійної думки в Україні. В 3 кн. – К., 1994.*
27. *Чмихов М.О., Кравченко Н.М., Черняков І.Т. Археологія та стародавня історія України. – К., 1992.*
28. *Шейко В.М., Білоцерківський В.Я. Історія української культури. – К., 2009*
29. *Шейко В.М., Тишевська Л.Г. Історія української художньої культури. – Х., 1999.*
30. *Шейко В.М., Тишевська Л.Г. Історія української художньої культури. – Х., 2003.*
31. *Шейко В.М., Тишевська Л.Г. Історія української культури. – К., 2005*

Допоміжна

Дослідження

1. *Абрамович Дм. Києво-Печерський Патерик. – К., 1991.*
2. *Археологія Украинской ССР. – К., 1985-1986. – Т.1-3.*
3. *Асеева Н.Ю. Украинское искусство и европейские художественные центры: конец ХІХ – нач. ХХ в. – К., 1989.*
4. *Бабишин С.Д. Школа та освіта Київської Русі. – К., 1973.*
5. *Багалій Д.І. Історія Слобідської України. – Х., 1993.*
6. *Багалій Д.І. Нарис історії України: Доба натурального господарства. – К., 1994.*
7. *Багалій Д.І. Український мандрований філософ Г.С.Сковорода. – К., 1992.*
8. *Баканурский А.Г. Украинский фольклорный театр: от истоков до народной драмы. – Одесса, 1994.*
9. *Барабаш Ю. «Знаю человека..»: Григорий Сковорода. – М., 1989.*
10. *Барская Н.А. Сюжеты и образы древнерусской живописи. – М., 1992.*
11. *Безклубенко С.Д. Українська культура: погляд крізь віки: Історико-теоретичні нариси. – Ужгород, 2006.*
12. *Білецький П. Український портретний живопис. ХVІІ-ХVІІІ ст. – К., 1969.*
13. *Бочаров Т.Н. Художественный металл Древней Руси. – М., 1984.*
14. *Брайчевский М.Ю. Утверждение христианства на Руси. – К., 1989.*

15. Булашев Г.О. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. – К., 1992.
16. Бичко А.К., Бичко І.В. Феномен української інтелігенції: Спроба екзистенціального дослідження. – К., 1995.
17. Бычко А.К. Народная мудрость Руси: (Анализ философа). – К., 1988.
18. Бычков В.В. Эстетическое сознание Киевской Руси. – М., 1988.
19. Вагнер Г.К. Искусство мыслить в камне: Опыт функциональной типологии памятников древнерусской архитектуры. – М., 1990.
20. Вагнер Г.К. Канон и стиль в древнерусском искусстве. – М., 1987.
21. Варванцев Н.Н. Украина в российско-итальянских общественных и культурных связях (первая половина XIX в.) – К., 1986.
22. Варда Є.І. Від Ніневії до України. – К., 1992.
23. Велецкая Н. Языческая символика славянских архаических ритуалов. – М., 1978.
24. Верещагин Е.М. Христианская книжность Древней Руси. – М., 1996.
25. Вернадский Г.В. Киевская Русь. – Тверь, 1996.
26. Вернадский В.И. Украинский вопрос и русское общество // Дружба народов. -1990. -№3.
27. Вільчинський Ю.Олександр Потебня як філософ. – К., 1995.
28. Воропай О. Звичаї нашого народу: етногр. нариси. У 2 т. – К., 1991.
29. Гнідан О.Д., Дем'янівська Л.С. Володимир Винниченко: життя, діяльність, творчість. – К., 1996.
30. Голеніщев-Кутузов І.Н. Гуманізм у восточних славян: Україна і Белоруссія. – М., 1968.
31. Голіченко Т.С. Слов'янська міфологія та антична культура. – К., 1994.
32. Голубенко П. Україна і Росія: У світі культурних взаємин. – К., 1993.
33. Горский В.С. Философские идеи в культуре Киевской Руси XI – нач. XII вв. – К., 1988.
34. Грабович Г. Шевченко як міфотворець. – К., 1991.
35. Грабовський С. Українська людина та українське буття // Сучасність. - 1994. - №3.
36. Греков Б.Д. Культура Киевской Руси. – М., 1953.
37. Грімстед К.П., Боряк Г. Доля українських культурних цінностей під час другої світової війни: винищення архівів, бібліотек, музеїв. – Л., 1992.
38. Грушевський М.С. Духовна Україна: Збірка творів. – К., 1994.
39. Грушевський М.С. Історія України-Русі: В 11 т., 12 кн., - К., 1991
40. Грушевський М.С. Історія української літератури. В 6 т., 9 кн. – К., 1993-1996.
41. Дзюба І. Чи усвідомлюємо національну культуру як цілісність // Наука і культура. Україна. Щорічник. – Вип. 22. – К., 1988.
42. Духовная культура древних обществ на территории Украины. – К., 1991.
43. Драгоманов М.П. Выбране. – К., 1991.
44. Древнерусское искусство: Художественная культура X – перв. пол. XIII в. – М., 1988.
45. Древняя Русь: пересечение традиций. – М., 1997.
46. Ефименко А.Я. История украинского народа. – К., 1990.
47. Єфремов С. Історія українського письменства. – К., 1995.
48. Жолтовський П.М. Художнє життя на Україні в XVI-XVIII ст. – К., 1983.
49. Забужко О.С. Філософія української ідеї та європейський контекст: Франківський період. – К., 1993.
50. Замалеев А.Ф., Зоц В.А. Мыслители Киевской Руси. – К., 1981; 1987.
51. Запаско Я.П. Мистецтво книги на Україні в XVI-XVIII ст. – Львів, 1971.
52. Запаско Я.П. Українська рукописна книга. - Львів, 1995.
53. Знойко О.П. Міфи Київської землі та події стародавні. – К., 1989.

54. *Іван Франко і світова культура: Матеріали міжнародного симпозіуму ЮНЕСКО.* У 3 кн. – К., 1990.
55. *Іванько І.* Очерк развития эстетической мысли Украины. – М., 1981.
56. *Іларіон*, митрополит. Дохристиянські вірування українського народу. – К., 1993.
57. *Ісаєвич Я.Д.* Братства та їх роль в розвитку української культури XVI-XVIII ст. – К., 1966.
58. *Ісаєвич Я.Д.* Джерела з історії України доби феодалізму XVI-XVIII ст. – К., 1972.
59. *Ісаєвич Я.Д.* Культура Галицько-Волинської Русі // ВІ. – 1973. – №1.
60. *Ісаєвич Я.Д.* Першодрукар Іван Федоров і виникнення друкарства на Україні. – К., 1983.
61. *Ісаєвич Я.Д.* Україна давня і нова: Народ, релігія, культура. – Львів, 1996.
62. *Історія Академії наук України.* 1918-1993. – К., 1994.
63. *Історія запорізького козацтва: сучасний стан та проблеми дослідження.* – К., 1990.
64. *Історія релігії в Україні.* У 10 т. – К., 1997-1999. – Т. 1-3.
65. *Історія української доживотної музики.* – К., 1969.
66. *Історія української культури: Побут. Письменство. Мистецтво. Театр. Музика* /За ред. І.Крип'якевича. – К., 1994.
67. *Історія української культури: У 5 т.* – К., 2001.
68. *Історія української літератури.* У 8 т. – К., 1967-1971.
69. *Історія українського мистецтва.* У 6 т. – К., 1966-1970.
70. *Історія української музики.* У 6 т. – К., 1989
71. *Історія філософії України.* – К., 1994.
72. *Історія філософії на Україні.* В 3 т. – К., 1987-1988.
73. *Історична міфологія в сучасній українській культурі.* – К., 1998.
74. *Йосипенко С.Л.* До витоків української модерності: українська ранньомодерна духовна культура в європейському контексті. – К., 2008.
75. *Каргер М.К.* Древний Киев. Очерки по истории материальной культуры древнерусского города. – М. -Л., 1958-1961. – Т. 1-2.
76. *Карпов А.Ю.* Владимир Святой. – М., 1997.
77. *Касьянов Г.* Українська інтелігенція 1920-х – 30-х років: соціальний портрет та історична доля. – К., 1992.
78. *Касьянов Г.В.* Українська інтелігенція на рубежі XIX-XX ст.: соціально-політичний портрет. – К., 1993.
79. *Качкан В.А.* Нариси історії української культури в персоналіях (XIX-XX ст.). – Коломия, 2005.
80. *Кирило-Методіївське товариство.* У 3 т. – К., 1990.
81. *Кожин Н.А.* Украинское искусство XIV – нач. XX вв. Очерки. - Львів, 1958.
82. *Колесов В.В.* Мир человека в слове Древней Руси. – Л., 1986.
83. *Коновець О.Ф.* Просвітницький рух на Україні: XIX – перша третина XX ст. – К., 1992.
84. *Космос древньої України. Трипілля – Троянь: Міфологія. Філософія. Етногенез.* VI тис. до н. е. – I тис. н. е. – К., 1992.
85. *Костомаров М.* Слов'янська міфологія. – К., 1994.
86. *Котляр Н.Ф.* Древняя Русь и Киев в летописях, преданиях и легендах. – К., 1986.
87. *Котляр М.Ф.* Русь язичницька. Біля витоків східнослов'янської цивілізації. – К., 1993.
88. *Кравченко В.В.* Нариси з української історіографії епохи національного Відродження (друга половина XVIII – середина XIX ст.) – Х., 1996.
89. *Крещение Руси в трудах русских и советских историков.* – М., 1988.
90. *Крип'якевич І.П.* Історія України. - Львів, 1990.
91. *Культурне будівництво в Українській РСР.* 1917 – 1927. – К., 1979.
92. *Культурне життя в Україні (західні землі).* – К., 1994. – Т.1.

93. *Культурные и общественные связи Украины со страной Европы.* – К., 1990.
94. *Лавріненко Ю. Розстріляне Відродження: Антологія 1917-1933: поезія-проза-драма-есеї.* – К., 2001
95. *Лазарев В.Н. Мозаики Софии Киевской.* – М., 1960.
96. *Лазарев В.Н. Русская иконопись от истоков до начала XVI в.* – М., 1983.
97. *Литература и культура Древней Руси.* – М., 1994.
98. *Лихачев Д.С. Поэтика древнерусской литературы.* – М., 1972.
99. *Лобановський Б.Б., Говдя П.І. Українське мистецтво другої половини XIX – початку XX ст.* – К., 1989.
100. *Логвин Г.Н. Украинское искусство X–XVIII вв.* – М., 1963.
101. *Лук М.І. Етичні ідеї в філософії України другої половини XIX – початку XX ст.* – К., 1993.
102. *Макаров А.М. Світло українського бароко.* – К., 1994.
103. *Марченко М.І. Історія української культури.* – К., 1961.
104. *Марченко М.І. Українська історіографія (з давніх часів до середини XIX ст.)* – К., 1959.
105. *“Mediaevalia ucrainica”: ментальність та історія ідей.* – К., 1992.
106. *Мистецтво та етнос.* – К., 1991.
107. *Мистецтво Київської Русі: Архітектура. Мозаїка. Фрески. Іконопис. Мініатюра. Декоративно-ужиткове мистецтво: Альбом / Авт.-упор. Ю.С.Асєєв.* – К., 1989.
108. *Мицько І.З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576-1636).* – К., 1990.
109. *П.Могіла: богослов, церковний і культурний діяч. Матеріали міжнародної наук. конференції (1996).* – К., 1997.
110. *Моця О., Ричка В. Київська Русь: від язичництва до християнства.* – К., 1996.
111. *Наєнко М.К. Українське літературознавство: Школи, напрями, тенденції.* – К., 1997.
112. *Нариси з історії українського мистецтва / За ред. В.Г.Заболотного.* – К., 1996.
113. *Нариси з історії української інтелігенції (перша половина XX ст.) В 3 кн. / Білоконь С.І., Бойко О.Д., Брега Г.С. та ін.* – К., 1994.
114. *Нариси з історії філософії на Україні.* – К., 1984.
115. *Науменко Ф.І. Школа Київської Русі.* – Львів, 1965.
116. *Ніколаєва Т.О. Історія українського костюма.* – К., 1996.
117. *Ничик В.М. Из истории отечественной философии конца XVII–начала XVIII в.* – К., 1978.
118. *Ничик В.М. Петро Могила в духовній історії України.* – К., 1997.
119. *Ничик В.М. Феофан Прокопович.* – М., 1977.
120. *Ничик В.М., Литвинов В.Д., Стратій Я.М. Гуманістичні і реформаційні ідеї на Україні (XVI – перша половина XVII ст.)* – К., 1990.
121. *Новиков М.П. Христианизация Киевской Руси: методологический аспект.* – М., 1991.
122. *Овсійчук В.А. Українське мистецтво другої половини XVI – першої половини XVII ст.: Гуманістичні та визвольні ідеї.* – К., 1985.
123. *Огієнко І. Українська культура.* – К., 1991.
124. *Огієнко І. Українська церква: нариси з історії української православної церкви. В 3 т.* – К., 1993.
125. *Павленко Ю.В. Передісторія давніх русів у світовому контексті.* – К., 1994.
126. *Павличко С.Д. Дискурс модернізму в українській літературі.* – К., 1997.
127. *Першодрукар Іван Федоров та його послідовники на Україні.* – К., 1975.
128. *Півторак Г. Українці: звідки ми і наша мова.* – К., 1993.
129. *Полонська-Василенко Н. Історія України. У 2 т.* – К., 1992.
130. *Попович М.В. Григорій Сковорода: філософія свободи.* – К., 2008.
131. *Попович М.В. Мироззрение древних славян.* – К., 1985.
132. *Почапский А. Развитие философской мысли на Украине. Первая половина XIX в.* – К., 1984.

133. *Раппопорт П.А.* Литература Древней Руси. – Л., 1986.
134. *Репресоване «Відродження»* : (Українська культура у 20-ті роки). – К., 1993.
135. *Робинсон А.Н.* Литература Древней Руси в литературном процессе средневековья. XI-XIII вв. – М., 1980.
136. *Розвиток філософської думки в Україні* – К., 1994.
137. *Русина О.* Незнайомі Кліо: Українська історія в таємницях і курйозах XV – XVIII ст. – К., 2002.
138. *Русская культура в контексте социально-исторических реалий Украины* (конец XX ст.) – К., 1993.
139. «*Руська трійця*» в історії суспільно-політичного руху і культури України / В.І.Горинь та ін. – К., 1987.
140. *Рыбаков Б.А.* Ремесло Древней Руси. – М., 1948.
141. *Рыбаков Б.А.* Киевская Русь и русские княжества XII-XIII вв. – М., 1982.
142. *Рыбаков Б.А.* Язычество древних славян. – М., 1981.
143. *Савич А.* Нариси з історії культурних рухів на Україні та Білорусії в XVI-XVIII вв. – К., 1929.
144. *Семчишин М.* Тисяча років української культури: (історичний огляд культурного процесу). – К., 1993.
145. *Секуляризація духовного життя на Україні в епоху гуманізму і Реформації.* – К., 1991.
146. *Смолій В.А., Гуржій О.І.* Як і коли почала формуватися українська нація. – К., 1991.
147. *Смолій В.А., Степанков В.С.* Богдан Хмельницький: соціально-політичний портрет. – К., 1993.
148. *Соціально-філософські ідеї Михайла Драгоманова.* – К., 1995.
149. *Становление философской мысли в Киевской Руси.* – М., 1984.
150. *Степовик Д.В.* Історія української ікони. X-XX ст. – К., 1997.
151. *Субтельний О.* Україна. Історія. – К., 1991.
152. *Тарахан-Береза З.* Шевченко – художник. – К., 1995.
153. *Толочко П.П.* Від Русі до України. – К., 1998.
154. *Творчість Т.Г.Шевченка у філософській культурі України.* – К., 1992.
155. *Толочко П.П.* Древняя Русь. – К., 1987.
156. *Толочко П.П.* Київська Русь. – К., 1996.
157. *Україна VII ст. між Заходом та Сходом Європи / Укр.-італ. симпозиум 1994 р.* -К., 1996.
158. *Українська душа / Зб. ст.* – К., 1992.
159. *Українська ідея. Історичний нарис.* – К., 1995.
160. *Українська культура / Лекції за ред. Дм. Антоновича.* – К., 1993.
161. *Українська культура: історія і сучасність.* - Львів, 1994.
162. *Українська література в загальнослов'янському і світовому літературному контексті.* У 5 т. – К., 1987-1994.
163. *Українська народність: нариси соціально-економічної та етнологічної історії / В.Й.Борисенко та ін.* – К., 1990.
164. *Українське бароко: Матеріали I конгресу Міжнародної асоціації українців.* –К., 1993.
165. *Українське літературне бароко.* – К., 1987.
166. *Українське народне малярство XIII-XX ст. / Альбом.* – К., 1996.
167. *Українські культурні цінності в Росії: перша спроба повернення, 1917-1918.* – К., 1996.
168. *Українські символи.* – К., 1994.
169. *Український драматичний театр. У 2 т.* – К., 1959-1967.
170. *Украинцы: народные верования, поверья, демонология.* – К., 1991.
171. *Ушкалов Л.В.* Григорій Сковорода; антична культура. – Х., 1997.

172. *Ушкалов Л.* Світ українського бароко. – Х., 1994.
173. *Федченко П.* Михайло Драгоманов. Життя і творчість. – К., 1991.
174. *Феномен Петра Могили: Біографія. Діяльність. Позиція.* – К., 1996
175. *Феномен української культури: методологічні засади осмислення.* – К., 1996.
176. *Філософія Відродження на Україні.* – К., 1990.
177. *Філософія Григорія Сковороди.* – К., 1978.
178. *Философская культура Украины и отечественная общественная мысль XIX-XX вв.* – К., 1990.
179. *Фроянов И.Д.* Древняя Русь: Опыт исследования истории социальной и политической борьбы. – СПб., 1995.
180. *Хижняк З.И.* Киево-Могилянская академия. – К., 1988; 1991.
181. *Художественно-эстетическая культура Древней Руси XI-XVII веков / Отв. ред. В.В. Бычков.* – М., 1996.
182. *Чижевський Д.* Культурно-історичні епохи. – К., 1978.
183. *Чижевський Д.* Нариси історії філософії на Україні. – К., 1992.
184. *Чичуров И.С.* Политическая идеология средневековья: Византия и Русь. – М., 1990.
185. *Чмыхов Н.А.* Истоки язычества Руси. – К., 1990.
186. *Т. Шевченко і українська національна культура / Матеріали наукового симпозиуму.* – Львів, 1990.
187. *Шип Н.А.* Интеллигенция на Украине (XIX в.): Историко-социологический очерк. – К., 1991.
188. *Шип Н.А.* Русско-украинское культурное сотрудничество в XVIII – первой половине XIX вв. – К., 1988.
189. *Шкляр Л.* Історія політичної культури України. – К., 1995.
190. *Шейко В.Н.* Історія української культури. – Х., 2001.
191. *Шейко В.М.* Культура. Цивілізація. Глобалізація. – Х., 2001.
192. *Щапов А.П.* Византийское и южнославянское наследие на Руси в 11-13 вв. – М., 1978.
193. *Эри В.* Жизнь и личность Григория Саввича Сковороды // Лики культуры / Альманах. – М., 1995. – Т.1.
194. *Яворницький Д.І.* З української старовини. – К., 1991.
195. *Яворницький Д.І.* Історія запорізьких козаків. У 3 т. – К., 1990
196. *Яковенко Н.* Паралельний світ: Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI – XVII ст. – К., 2002.
197. *Яременко П.К.* Мелетій Смотрицький: життя і діяльність. – К., 1986.

Довідкові видання

1. *Довідник з історії України. У 3 т. / Бондаренко К. та ін.* – К., 1995.
2. *Енциклопедія українознавства.* – Львів, 1993-1996. – Т.1-6.
3. *Етнонаціональний розвиток України: Довідник: Терміни, визначення, персоналії.* – К., 1993.
4. *Малий словник історії України / В.Смолій та ін.* – К., 1997.
5. *Мистецтво України. Енциклопедія. Т.1: А-В.* – К., 1995.
6. *Митці України: Енциклопедичний довідник.* – К., 1992.
7. *Огородник І.В., Русин М.Ю.* Українська філософія в іменах. – К., 1997.
8. *Памятники истории и культуры Украинской ССР. Каталог-справочник.* – К., 1987.
9. *Плачинда С.* Словник давньої української міфології. – К., 1983.
10. *Радянська енциклопедія історії України. В 4 т.* – К., 1969-1972.
11. *Українська літературна енциклопедія: В 5 т.* – К., 1988-1995. – Т.1-3.
12. *Українська минувщина: Ілюстрований етнографічний довідник / Пономарьов А.П. та ін.* – К., 1993.
13. *Українська радянська енциклопедія. В 12 т.* – К., 1977-1985.
14. *Українські письменники: Біо-бібліографічний словник. У 5 т.* – К., 1960-1965.

15. *Шевченківський* словник. У 2 т. – К., 1978.

Бібліографічні видання

1. *Бібліографія* української і російської бібліографії по історії УРСР / Упор. Ф. Максименко. – К., 1960.
2. *Історія* Слобідської України. Наук.-допом. бібл. покажчик. – Х., 1993.
3. *Історія* України: Науково-допом. бібл. покажчик. – К., 1990 (У 1968-1989 рр.: Історія Української РСР).
4. *Україномовна* книга. 1798-1916: Бібл. довідник. – К., 1996. – В.1: 1798-1885.

Наукові періодичні видання

- Археологія*: науковий журнал. – К., 1989.
Культура і сучасність: альманах. – К., 1999.
Питання історії науки і техніки: науковий журнал. – К., 2007.
Рукописна та книжкова спадщина України: науковий журнал. – К., 1993.
Світогляд: науково-популярний журнал. – К., 2006.
Східний світ: науковий журнал. – К., 1993.
Українознавство: науковий журнал. – К., 2001.
Український історичний журнал: науковий журнал. – К., 1957.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції

1. Первісний лад на території України. Режим доступу:
<https://www.youtube.com/watch?v=o9S59B3O4qc>
2. Походження й розселення давніх слов'ян. Режим доступу:
<https://www.youtube.com/watch?v=VlqZ-T73K9g&index=3&list=PLv6ufBUWdRi3a99-jLH5Z5adiwYVv16jD>
3. Східнослов'янська держава - Київська Русь. Режим доступу:
<https://www.youtube.com/watch?v=bt2YGyZ1558&list=PLv6ufBUWdRi3a99-jLH5Z5adiwYVv16jD&index=4>
4. Галицько-Волинське князівство. Режим доступу:
<https://www.youtube.com/watch?v=wssM5bkSuIo&index=6&list=PLv6ufBUWdRi3a99-jLH5Z5adiwYVv16jD>
5. Україна під владою Литви та Польщі в XIV - XV ст. Режим доступу:
<https://www.youtube.com/watch?v=XBdLFVEFUMM&list=PLv6ufBUWdRi3a99-jLH5Z5adiwYVv16jD&index=8>
6. Культура України к. XVI - поч. XVII ст. Режим доступу:
<https://www.youtube.com/watch?v=2t4CtpOXffC>
7. Культура України др. пол. XVII - XVIII ст. Режим доступу:
https://www.youtube.com/watch?v=PTP6DbVAE_8
8. Українська культура пер. пол. XIX ст. Режим доступу:
<https://www.youtube.com/watch?v=oz6IRgRK91M&index=26&list=PLv6ufBUWdRi3a99-jLH5Z5adiwYVv16jD>
9. Культура України початку XX ст. Режим доступу:
https://www.youtube.com/watch?v=5c_8J3QSDvY&list=PLv6ufBUWdRi3a99-jLH5Z5adiwYVv16jD&index=39